

Stanko Piplović

HAŠKA KONVENCIJA I SPOMENICI NAŠE PROŠLOSTI

Tijekom novijih sukoba u svijetu nanijeta su teška oštećenja kulturnim dobrima, a sve veći razvitak ratne tehnike nova je velika prijetnja. U bezobzirnom i surovom ratu koji je zahvatio Hrvatsku stradali su već brojni spomenici našeg bogatog graditeljskog nasljeđa. Opasnost uništenja nadvila se nad još mnoge povijesne i umjetničke građevine, arhive, muzeje, galerije i knjižnice, svjedoke naše tisućljetne prošlosti. U posljednje vrijeme mnogo se piše i govori o Konvenciji za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba, pa su u skladu s njom najvrednija zdanja obilježena bijelim zastavama s posebnim znakom raspoznavanja. Fizički se zaštićuju njihovi osjetljiviji dijelovi i vrše pripreme za evakuaciju pokretnih spomenika: dokumenata, slika, skulptura i drugih vrijednosti u manje ugrožena područja. Međutim, osim stručnjacima, malo je široj javnosti poznato o sadržaju tog važnog međunarodnog dokumenta. Stoga držimo korisnim kazati bar nešto o njegovim odredbama.

Jugoslavija je nakon drugog svjetskog rata zaključila više međunarodnih sporazuma koji se odnose na zaštitu kulturne baštine i prirodnih znamenitosti od devastacija, krađe, elementarnih nepogoda i ratnih razaranja. Oni su najčešće nastali pod okriljem UNESCO-a, ali i nekih drugih organizacija, naročito kao preporuke sa svjetskih skupova.

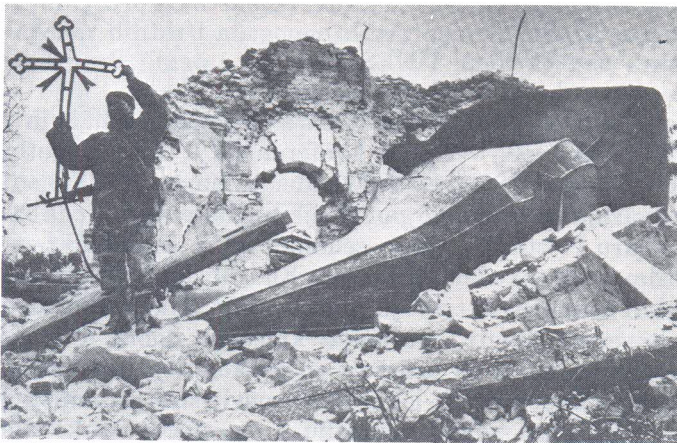
Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanih sukoba donesena je 14. svibnja 1954. nakon konferencije u Hagu. Prethodili su joj slični ugovori sačinjeni 1899, 1907. također u Hagu i 1935. godine u Washingtonu. Ostvaruje se preko Organizacije ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu. Pristupilo joj je sedamdesetak zemalja iz svih krajeva svijeta. Jugoslavija je također ratificirala Konvenciju koncem 1955. i o tome donijela posebni zakon od 2. travnja iduće godine. Tim aktom strane ugovornice su se obavezale čuvati i poštovati kulturna dobra u svojoj i ostalim zemljama potpisnicama te se uzdržati od svakog neprijateljskog djelovanja protiv pokretnih i nepokretnih lokaliteta i povijesnih urbanističkih cjelina. Zajamčile su sprečavati svaku represiju i zaustaviti svako djelo krađe i nepravednog prisvajanja.

U slučaju zauzimanja teritorija jedne države od strane druge, okupacijska vlast je dužna pomagati napore lokalnih nacionalnih vlasti kako bi se osigurala zaštita i održavanje kulturnih dobara. I oružane snage su dužne poduzeti određene mjere. One još u vrijeme mira trebaju unijeti u vojne propise odredbe kojima će biti ispunjene postavke iz Konvencije i osnovati službe čija je zadaća paziti na poštivanje kulturnih dobara i suradnja s civilnim stručnim organizacijama. Konvencija se odnosi na međunarodne sukobe, ali u njoj postoje odredbe i obveze i u slučaju unutarnjih oružanih nemira u pojedinim državama. Svaka strana u sukobu je dužna primjenjivati Konvenciju u cjelini ili barem njene osnovne odredbe.

Pored navedenog, određeni broj najznačajnijih spomenika može biti stavljen pod posebnu zaštitu Ujedinjenih naroda uz precizne i stroge uvjete koje treba ispuniti. Da bi se stekao njihov imunitet od svakog neprijateljskog djelovanja, pored ostalog, moraju biti upisani u posebni Međunarodni registar i dostupni međunarodnoj kontroli. Obuhvaćeni su ne samo spomenici u mirovanju, nego i u transportu, a također i stručno osoblje koje vodi brigu o njima.

Predviđene su i sankcije. Stoga su sve strane ugovornice preuzele obvezu da će u okviru svog pravnog sustava poduzeti kaznene mjere protiv odgovornih osoba koji na bilo koji način povrijede odredbe Konvencije. Posebnim pravilnikom potanko je propisan način izvršenja Konvencije, organizacija kontrole, procedura upisa spomenika u Registar, obilježavanje i druga praktična pitanja.

Kao što je vidljivo, Jugoslavija je preuzela velike obveze pred svjetskom javnošću, ali se o tome na žalost ne vodi gotovo nikakvog računa. Granate svakim danom ruše naše crkve i stare dvorce, pljačkaju se samostani. Konzervatorske službe nemaju pristup, mogućnost kontrole ni spašavanja ugrožene baštine.

To je bila crkva u Lipiku, 1991. Foto: Romeo Ibrišević